

Биолог. журн. Армении, 3-4 (58), 2006

УДК 630.231

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՊԱՇԱՐՆԵՐԻ ՊԱՅՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐ

Ժ.Գ. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ՝ Ռ.Ս. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ՝ Տ.Ժ. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ՝

ԳՀ ԳԱՍԲուսաբանության ինստիտուտ, 0063, Երևան
"Հայաստան" ՊՈԱԿ, 0047, Երևան

Քննարկվում են Հայաստանի անտառային պաշարների պահպանության արդյունավետության բարձրացման և կայուն օգտագործման կատարելագործման հարցերը: Նշվում է, որ հիմնախնդրի լուծումը պայմանավորված է անտառային համակարգի ինստրուկցիոնալ կառուցվածքի և ոլորտը կարգավորող օրենսդրության կատարելագործմամբ, ապօրինի անտառահատումների կանխարգելումն ապահովող մեխանիզմների մշակմամբ, ինչպես նաև անտառային սեկտորի կադրային կազմի բարելավմամբ:

Обсуждаются вопросы повышения эффективности охраны и усовершенствования устойчивого использования лесных запасов Армении. Отмечается, что решение проблемы обусловлено усовершенствованием институциональной структуры и законодательства лесного сектора, а также разработкой механизмов, связанных с обеспечением запрета незаконных вырубок, улучшением кадрового состава в лесной сфере.

The efficiency of conservation and sustainable use of forest resources of Armenia are discussed. It is emphasised, that the solution of this problem is conditioned with improvement of an institutional structure and legislation of the forest sector with development of illegal cuttings control, and staff improvement in the forestry area.

*Անտառային պաշար - անտառօգտագործում - կենսաբազմազանություն -
անտառների - մոնիտորինգ*

Հայաստանի անտառային պաշարների պահպանության և կայուն օգտագործման ոլորտի ներկայիս հիմնախնդիրների մեծ մասը առնչվում է անտառային սեկտորի ինստիտուցիոնալ կառավարման համակարգում առկա հակասությունների, գերատեսչական ենթակայության տարբեր կառույցների ու գործառույթների ոչ հստակության, օրենսդրության անկատարության, ինչպես նաև անտառային տնտեսության կադրային անբավարար ապահովվածության, մարդկային ռեսուրսների մասնագիտական ցածր որակավորման և բնակչության սոցիալ - տնտեսական անբավարար պայմանների հետ: Նկատի ունենալով այդ հանգամանքը, սույն աշխատանքում փորձ է արվում ուրվագծել հիմնախնդիրների լուծման հնարավորություններն ու առաջարկել մեխանիզմներ, որոնք կնպաստեն երկրի անտառային պաշարների պահպանության, վերարտադրության և կայուն օգտագործման արդյունավետության բարձրացմանը:

Անտառային ռեսուրսների կայուն կառավարումն ամենից առաջ

պայմանավորված է

- Համակարգի ինստիտուցիոնալ կառուցվածքի կատարելագործմամբ և զերատեսչական ենթակայության հստակեցմամբ;

- Անտառային սեկտորի նպատակաուղղված զարգացումն ու ճիշտ ռազմավարությունն ապահովող անտառային քաղաքականությանը և անտառի ազգային ծրագրին վերաբերող փաստաթղթերի առկայությամբ;

- Անտառային օրենսդրության կատարելագործմամբ, որն իր մեջ կներառի օրենքի կիրարկումը և նրա արդյունավետությունը բարձրացնող տասնյակ ենթաօրենսդրական փաստաթղթերի պատրաստում և զործողության մեջ ներդրում;

- Անտառային ռեսուրսների և կենսաբազմազանության պահպանությունը, կայուն օգտագործումն ու վերարտադրությունը ապահովող ռազմավարությամբ;

- Ապօրինի անտառահատումների կանխարգելումն ապահովող մեխանիզմների ու արդյունավետ միջոցների մշակմամբ;

- Անտառային տնտեսության համակարգի կադրային կազմի բարելավմամբ, ինչպես նաև մասնագետների որակավորման բարձրացմամբ:

1. Անտառային ոլորտի ինստիտուցիոնալ կառուցվածքի կատարելագործում և կառուցվածքային բարեփոխումներ

Հայաստանի անտառային ոլորտի կառավարման համակարգը, ինչպես ԽՍՀՄ-ի ժամանակահատվածում, այնպես էլ հետխորհրդային տարիներին կրել է կառուցվածքային փոփոխություններ, որոնք կատարվել են հատկապես վերջին 1.5 տասնամյակի ընթացքում:

Վերջին փոփոխությունը կատարվել է ՀՀ կառավարության 2004 թ. հունվարի 15-ի թ 7-ն որոշմամբ, համաձայն որի պետական անտառների պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման բնագավառում լիազորված պետական կառավարման մարմին է հանդիսանում ՀՀ Գյուղատնտեսության նախարարությունը, որն այդ լիազորություններն իրականացնում է «Հայանտառ» Պետական ոչ առևտրային կազմակերպության և նրա ենթակայությամբ գործող անտառտնտեսությունների միջոցով: Սրա ժամանակ, ՀՀ կառավարությունը այդ որոշմամբ Բնապահպանության նախարարությանն է վերապահել անտառների պետական բնապահպանական վերահսկողության լիազորությունը, ինչպես նաև բնության հատուկ պահպանվող տարածքներում գտնվող անտառային տարածքների կառավարումը:

1992-2003 թթ. ընթացքում «Հայանտառ»-ի համակարգի մի շարք ստորաբաժանումներ (անտառմշիկորատիվ, անտառսերմնային, անտառապաշտպանական և անտառգիտափորձարարական կայաններ) լուծարվել են բյուջետային համապատասխան ֆինանսական միջոցների բացակայության պատճառով: Սակայն նշված ստորաբաժանումներն իրականացնում էին չափազանց կարևոր գործառույթներ անտառապատման, անտառվերականգնման և անտառապաշտպանական ուղղվածություններով: Ֆինանսական միջոցների և համապատասխան որակավորման մասնագետների բացակայության պատճառով ներկայումս չեն գործում նաև կենտրոնացված անտառապաշտպանական ծառայությունները, անտառների պետական հաշվառման և անտառային պետական կադաստրի վարման համակարգերը, անտառային գիտասփյուռ ծառայությունը և այլ կառույցներ:

Լերկայումս, երբ առկա են անտառի ազգային քաղաքականությունը և անտառի ազգային Օրագիրը [2, 3], ընդունված է անտառային նոր օրենսգիրքը և անհրաժեշտություն է առաջացել անցումը շուկայական տնտեսության, անհնար է անտառային ոլորտի կառավարումը շարունակել հին ծներով ու մեթոդներով, առանց համակարգային լուրջ բարեփոխումների:

Համակարգի կառուցվածքային բարեփոխումներն իրականացնելու համար անհրաժեշտ է կատարել հետևյալ կարճաժամկետ միջոցառումները.

- Առաջնահերթ և կարևոր միջոցառումը, անտառկառավարման պետական մարմինների կառուցվածքային բարեփոխումներն են, որի արդյունքում կբարձրանա անտառային համակարգի կառավարման տնտեսական և բնապահպանական արդյունավետությունը, կհստակեցվի լիազորված մարմինների գործառույթները, կիրականացվի կայուն անտառկառավարում: Միջոցառումների մի մասն էլ կապված է համապատասխան ծառայությունների և ստորաբաժանումների ստեղծման հետ:

Ղրանք են.

- Անտառների պահպանության ծառայություն, որը կապահովի անտառների արդյունավետ պահպանությունը, ապօրինի գործողությունների նվազումը;

- Անտառային տնտեսության կառավարման պլանավորման կամ, ինչպես ընդունված էր նախկինում, անտառշինական նախագծերի իրականացման ստորաբաժանում, որը կապահովի անտառկառավարման պլանների (անտառշինական նախագծերի) առկայությունը և կայուն անտառկառավարումը;

- Անտառաշտպանական կայան, որը կիրականացնի անտառի վնասատուների և հիվանդությունների ուսումնասիրություն, մոնիտորինգ և կանխարգելում, կապահովի կենսունակ անտառների առկայությունը;

- Անտառսերմնային լաբորատորիա, որի գործունեության արդյունքում կապահովվի ստուգված ու որակյալ սերմնամայրիքի առկայությունը, որակյալ տնկանյութի ստացումը, հետևաբար, և անտառվերականգնման ու անտառապատման աշխատանքների արդյունավետության բարձրացումը:

- Անտառմելիորատիվ կայան կիրականացնի անտառապատ տարածքների ընդարձակում, հակաերզիոն անտառմելիորատիվ տնկարկների ստեղծում:

- «Անտառզիտասփյուռ» ծառայություն, որը կիրականացնի անտառային ոլորտի շահագրգիռ կողմերի իրազեկության բարձրացումը և մարդկային ռեսուրսների զարգացումը;

- Անտառների հաշվառման, մոնիտորինգի և կադաստրի վարման համակարգ: Այս կառույցը կիրականացնի կայուն անտառկառավարման արդյունավետ պլանավորումը, անտառային կենսաբազմազանության պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման վերաբերյալ տվյալների բազայի ստեղծումը, վերլուծությունը և տրամադրումը:

2. Անտառային օրենսդրության կատարելագործումը

ՀՀ անտառային նախորդ Օրենսգիրքը, որն ընդունվել էր 1994 թ., իր մեջ պարունակում էր բոլոր այն բացթողումներն ու առանձին դրույթների միջև առկա հակասությունները, որոնք ըստ էության պայմանավորված էին խորհրդային շրջանից ժառանգած Անտառային օրենսգրքով (1978), որն իրականում հանդիսանում էր պետական անտառային ֆոնդի հողերի կառավարման

օրենսգիրք և որում արտացոլված չէին այնպիսի դրույթներ, ինչպիսիք են սոցիալ-տնտեսական հարաբերությունները, անցումը դեպի շուկայական տնտեսության, հողի սեփականության տարբեր ձևերը, ինչպես նաև ապահովված չէր ոլորտի կառավարման մարմինների գործառույթների հստակ տարանջատումը, հասարակայնության մասնակցությունը բնագավառում որոշումների կայացմանը, լիարժեք չէր բավարարում Հայաստանի կողմից վավերացված միջազգային կոնվենցիաների և համաձայնագրերի պահանջները, հակասում էր անտառային հարաբերությունները կարգավորող այլ իրավական ակտերին [4] :

2005թ. նոյեմբերին գործողության մեջ դրված օրենսգրքում արտացոլված է օրենսդրական այլ և միջազգային փաստաթղթերի հետ ունեցած հակասությունների և առանձին դրույթների առնչությամբ առկա անհամապատասխանությունների լուծումը: Սակայն օրենսգրքի արդյունավետ կիրարկումը պայմանավորված է առաջին հերթին համակարգին առնչվող և անտառային հարաբերությունները կարգավորող այլ օրենքների ու իրավական ակտերի համապատասխանեցմամբ, ինչպես նաև Անտառային օրենսգրքից բխող ենթաօրենսդրական ակտերի մշակմամբ և ընդունմամբ [4] :

Ներկայումս ՄԱԿ-ի Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպության ազգային անտառային ծրագրի հիմնադրամի և Հայաստանի անտառային սեկտորի, ի դեմս «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի միջև իրականացվում է համագործակցություն, որի նպատակն է խթանել ազգային անտառային ծրագրի հետագա զարգացումը և որի հիմքում դրված է ՀՀ նոր Անտառային օրենսգրքի և Անտառի Ազգային Ծրագրի (ԱԱԾ) պահանջներից բխող մի շարք անտառային կանոնակարգերի մշակում և ընդունում. որոնք և արդեն ներառված են ՀՀ Կառավարության և Գյուղատնտեսության նախարարության գործողությունների ժամանակացույցում: Դրանք են.

- Պետական անտառներում անտառօգտագործման վճարների դրույթաչափերի կարգը սահմանելու մասին:

- Պաշտպանական և արտադրական նշանակության անտառներում անտառօգտագործման և պահպանության կարգը սահմանելու մասին:

- Անտառների ըստ նպատակային (ֆունկցիոնալ) նշանակության դասակարգման մասին:

- Բնափայտի մթերման կարգը պետական և համայնքային անտառներում:

- Կողմնակի անտառօգտագործման և երկրորդական անտառանյութի մթերման կարգը պետական և համայնքային անտառներում:

- Անտառապատման և անտառվերականգնման իրահանգներ:

- Անտառտնկարկները անտառի շաղթը փոխադրելու կարգը:

- Անտառային պետական կադաստրի վարման և անտառների պետական հաշվառման ու տվյալների տրամադրման կարգը և այլն:

Ընդհանուր առմամբ, ՀՀ-ում անտառային օրենսդրության կատարելագործումը ներառում է 2005թ. ընդունված Անտառային նոր օրենսգրքից և Անտառի Ազգային Ծրագրից բխող նշված և մի շարք այլ իրավական փաստաթղթերի ստեղծումն ու ընդունումը, որը կապահովի.

- անտառների կայուն կառավարումը հիմնված երկարաժամկետ և հստակ սկզբունքների վրա:

- անտառային ոլորտին առնչվող տարբեր իրավական ակտերի միջև առկա

հակասությունների և կրկնությունների վերացում;

- ՀՀ Անտառային օրենսդրության համապատասխանեցումը Բնապահպանական ոլորտին առնչվող միջազգային իրավական նորմերին, կոնվենցիաներին ու միջպետական համաձայնագրերին;

- Մարզերում կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների (համայնքների) գործառույթների հստակեցում անտառակառավարման և վերահսկման ոլորտներում;

- Սեփականության տարբեր ձևերի անտառների կարգավիճակի կանոնակարգում և կառավարում;

- Անտառային ֆոնդի միասնականության ապահովման իրավական հիմքերի ամրապնդում;

- Անտառային արտադրանքի բոլոր տեսակների համար իրավական հիմքի ստեղծում մրցակցային շուկայի զարգացման նպատակով;

- Անտառային տնտեսությունում միջազգային ներդրումներին աջակցող իրավական հիմքի ստեղծում;

- Անտառվերականգնման և անտառապատման միջոցառումներում ոչ մասնավոր սեկտորի ու քաղաքացիների ներգրավման, ինչպես նաև որոշումների կայացմանը հասարակայնության մասնակցության մեխանիզմների ապահովում;

- Անտառակառավարման սահմանված նորմերի ու կանոնների իրականացման հսկողության և վերահսկողության մեխանիզմների ապահովում:

3. Անտառային ռեսուրսների կայուն օգտագործման և կենսաբազմազանության պահպանության կատարելագործումը

Կայուն անտառակառավարման համար, որտեղ շեշտը դրվում է էկոհամակարգերի ֆունկցիոնալ գործունեության, կենսաբազմազանության պահպանության վրա զնահատման խնդիրը դառնում է չափազանց կարևոր: Որպես կանոն, այն իրականացվում է կենսաբանական գույքագրման միջոցով, որում առաջին հերթին հաշվի է առնվում տեսակների տարածվածությունը:

Ելնելով անտառային կենսաբազմազանության ներկա վիճակի զնահատումից և նրա պահպանության, պաշարների կայուն օգտագործման նպատակից ու խնդիրներից անտառային ոլորտի համար կարևորվում են հետևյալ առաջնահերթ ռազմավարական գործողությունները.

- Անտառային կենսաբազմազանության (ԱԿԲ) մոնիտորինգը համար հիմնական ինդիկատորների սահմանում և անտառի մոնիտորինգի ու տեղեկատվության փոխանակման անխափան գործող համակարգի ստեղծում: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է իրականացնել տեսակների և դրանց պոպուլյացիաների, ինչպես նաև էկոհամակարգերի քանակական ու որակական զնահատում, որը կնեոարի նաև տեղեկատվության հավաքագրում, պահպանում (թանկի ստեղծում) և փոխանակում: Առաջարկվում է նաև ԱԿԲ իազվագյուտ ու վտանգված տեսակների պահպանության համար էտալոնային էկոհամակարգերի քաղաքացիական ու քարտեզագրում և պահպանության ապահովում: Նշված գործողությունների իրականացման արդյունքում ակնկալվում է ԱԿԲ վերաբերյալ տվյալների հավաքագրում, զնահատում, մոնիտորինգի և տեղեկատվության փոխանակության համակարգի հիմնման համար նախադրյալների ստեղծում, ինչպես նաև ԱԿԲ ներկա վիճակի ճշգրիտ զնահատում, կրիտիկական վիճակում

գտնվող տեսակների բացահայտում և մոնիտորինգի համար տվյալները ապահովում: Արդյունքում հնարավոր կլինի ապահովել և ավելի հուսալի դարձնել առավել արժեքավոր անտառային էկոհամակարգերի և կենսաբազմազանությունն արդյունավետ պահպանությունը: Նկատի ունենալով, որ Հայաստանի անտառային կենսաբազմազանությունը, մասնավորապես, դեմոդոբազմազանությունը բնութագրվում է չափազանց հարուստ տեսակային կազմով նպատակահարմար է մոնիտորինգն իրականացնելիս մշակել համապատասխան չափորոշիչների համակարգ, որի հիմքում պետք է ընկած լինեն որոշակի սկզբունքներ [7]:

Ներկայումս բնական պաշարների կառավարման չքավորեցման նվազեցման ծրագրի (ԲՊԿԶՆՑ) շրջանակներում իրականացվում է միջազգային պահանջներին բավարարող անտառկառավարման պլանավորման գործընթաց, որն իր մեջ ներառում է գործող անտառտնտեսությունների համար անտառկառավարման պլանների մշակումը և իրականացումը: Անտառկառավարման ճիշտ և կշռադատված պլանավորումը առաջին հերթին նպատակ է հետապնդում ապահովել ԱԿԲ պահպանության պահանջների հավասարակշռությունը տեղական բնակչության կենսամակարդակի բարելավմանն ուղղված օժանդակության հետ: Անտառկառավարման ճիշտ պլանավորումը կնպաստի նաև անտառտնտեսությունների տարածքում գլոբալ և ազգային կարևորության ԱԿԲ կորուստի կանխարգելմանը, անտառտնտեսվարման բարելավմանը, անտառային էկոհամակարգերի և կենսաբազմազանության վրա տնտեսական և ռեկրեացիոն գործունեության ազդեցության բացահայտմանը, ինչպես նաև անտառների գույքագրման և հաշվառման աշխատանքներ իրականացմանը:

Անտառային լանդշաֆտային և հարուստ կենսաբազմազանության ու բնական էկոհամակարգերի վրա անտրոպոգեն ակտիվ ճնշում ունեցող այնպիսի երկրի համար, ինչպիսին Հայաստանն է, առկա պահպանվող տարածքների քանակությունը կարելի է համարել անբավարար հաշվի առնելով, որ այդ համակարգի ստեղծման հիմքում դրված չեն լանդշաֆտների ձևավորմանն ու զարգացման երկրաաշխարհագրական մի շարք հիմնարար օրինաչափություններ, ինչպիսիք են տարածքների բարձունքա-գոտիական բաշխվածությունը և փոխկապակցվածությունը, էկոհամակարգերի կառուցվածքային առանձնահատկությունները և այլն: Ներկայիս պահպանվող տարածքները գերակշիռ մասը անտառային էկոհամակարգեր են: Առանձնապես դա վերաբերում է արգելավայրերին, որոնցում կենսաբազմազանության պահպանության վիճակն առավել քան մտահոգիչ է [5]: Դրանց ճնշող մեծամասնությունը այդ կարգավիճակն ստացել է դեռևս 1958 թ. (Ախնաբատի կեչու պուրակ, սոսու պուրակ, արջատխլենու ծառուտ, մրտավարդենու պուրակ, Գյուլազարակ) սոճուտ, Հերիերի գիհու ճոսրանտառ և այլն):

Ներկայումս մշակված է բնության հատուկ պաշարների տարածքների (ԲՀՊՏ) համակարգի զարգացման պետական ռազմավարություն, որում մատնանշված մոտեցումները և սկզբունքները պետք է նպատակաուղղվեն այդ ոլորտում առկա հիմնախնդիրների լուծմանը՝ աջակցություն անտառային ղեգրադացված տարածքների, վտանգված տեսակների, բնակչության և էկոհամակարգերի վերականգնմանը:

Վերջին հարյուրամյակի ընթացքում մի քանի անգամ կատարված անտառների չհամակարգված ու անմախաղեպ օգտագործման արդյունքում տեղի ունեցած կառուց-վածքային խորը փոփոխությունների պատճառով ծառուտների զգալի մասը կորցրել է բնական վերականգնման ունակությունը, ակտիվացել են էրոզիոն երևույթները, խախտվել է անտառի հիդրոլոգիական ռեժիմը: Նշված համգամանքները էլ ավելի են կարևորում անտառային դեգրադացված տարածքների, վտանգված ծառատեսակների, բնակմիջավայրերի և էկոհամակարգերի վերականգնումը:

4. Ապօրինի անտառհատումների կանխարգելմանն ուղղված միջոցառումներ և գործողություններ

Ապօրինի անտառհատումները հատկապես վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում դարձել են անտառային ոլորտի զարգացմանը խոչընդոտող ամենագլխավոր պատճառը, որն ինչպես հայտնի է, պայմանավորված է աղքատության բարձր մակարդակով և կոմերցիոն նպատակներով: Ըստ կատարված հաշվարկների, ապօրինի հատումների վերջին տարիների մասշտաբները ավելի քան 10 անգամ գերազանցել են հատումների օրինական ծավալները:

Հաշվի առնելով այդ համգամանքը ՀՀ Կառավարությունը իր 2004 թ. սեպտեմբերի 30-ի թիվ 38 արձանագրային որոշմամբ հաստատել է ապօրինի հատումների նվազեցման գործողությունների Օրագիրը [1], որն ընդգրկում է առաջիկա 6 տարվա ժամանակահատված: Գործողությունների այդ ծրագրով նախատեսվում են հետևյալ բաղադրիչները.

Հասարակության իրազեկության բարձրացում, գյուղական չքավորության նվազեցում: համայնքային անտառային Օրագրեր, այլընտրանքային վառելիքի մատակարարում: օրինական փայտե արտադրանքի մատակարարման ավելացում, անտառային հաստատությունների վերականգնում և հզորությունների ստեղծում, մոնիտորինգի և վերահսկողության համակարգերի հզորությունների ամրապնդում, անտառի վկայագրում:

Նշված գործողությունների իրականացմամբ, անշուշտ, ապօրինի հատումներն անբոլջությամբ չեն վերանա, սակայն ճիշտ ներդրումների և Օրագրերի արդյունավետ իրականացման դեպքում հնարավոր է հասնել զգալի նվազեցման:

Ապօրինի հատումների դեմ պայքարի գործում, բացի թվարկված ռազմավարական ուղղություններից, կարևոր է նաև անտառային օրենսդրության կատարելագործումը, որը մի կողմից կկանխի հնարավոր ապօրինի անտառհատումները, մյուս կողմից կնպաստի դրանց հայտնաբերմանը և համապատասխան միջոցների կիրառմանը:

5. Անտառային ոլորտի կադրային կազմի բարելավումը

Հայաստանում անտառային ոլորտի մասնագետների անբավարար քանակության և ընդհանուր առմամբ դրանց ցածր որակավորման հիմնախնդիրը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ տասնամյակներ շարունակ Հայաստանում անտառային ոլորտի զարգացումը և անտառագետ մասնագետների պատրաստումը չի կարևորվել այն պարզունակ տրամաբանությամբ ու

հիմնավորմամբ, որ մեր հանրապետությունը սակավամտառ է և գոյություն ունեցող ցածրարդյունավետ անտառներն էլ նաև են դեր չեն կատարում տնտեսության էկոնոմիկայում: Նման մտայնությունը շարունակում էր պահպանվել մինչև 1990-ական թվականները:

Հետագայում (1993-95 թթ) էներգետիկ ճգնաժամի տարիներին կատարված աննախադեպ և չկանոնակարգված ծառահատումների հետևանքները մի կողմից և մի շարք բնապահպանական կոնվենցիաներին Հայաստանի անդամակցելն ու որոշակի պարտավորությունների ստանձնելը մյուս կողմից, անհրաժեշտություն առաջ բերեցին այդ ոլորտի ըստ ամենայնի զարգացմանը:

Հանրապետության անտառային տնտեսությունում բարձրագույն կրթությամբ անտառագետների խիստ անբավարար քանակությունը երկար ժամանակ պայմանավորված է եղել Հայաստանի բարձրագույն կրթության համակարգում անտառագետի մասնագիտության անտեսմամբ:

Եվ հենց այդ համագամանքն էլ հանդիսացել է ոլորտի արդյունավետ գործունեությունը խոչընդոտող կարևոր հիմնախնդիրներից մեկը:

1990- ական թվականներին Հայկական Գյուղատնտեսական ակադեմիայի (ներկայիս ՀԴԱՀ) նախաձեռնությամբ բացվեց անտառային տնտեսության և կանաչապատման ոլորտների համար անտառագետ մասնագետների պատրաստումը, իսկ հետագայում սկսած 2002 թ.-ից շվեդական միջազգային SIDA կազմակերպության ֆինանսական աջակցությամբ սկսվեց երկկողմանի համագործակցություն Շվեդիայի գյուղատնտեսական գիտությունների համալսարանի անտառաբուրակառարագիտական դպրոցի և Հայաստանի պետական ագրարային համալսարանի անտառագիտության ամբիոնի միջև: Հայաստանում անտառային կրթության զարգացման վերաբերյալ: Ներկայումս ՀԴԱՀ-ի անտառագիտության ամբիոնը ակտիվ գործունեություն է իրականացնում առաջիկա տարիներին անտառային ոլորտին և կանաչապատման կազմակերպություններին բարձրորակ մասնագետներով ապահովելու համար [6, 8]։ Սյուս կողմից, անտառային սեկտորում անհրաժեշտություն կա մարդկային ռեսուրսների զարգացման և որակավորման բարձրացման: Անտառային ոլորտի յուր մակարդակների ղեկավարները և մասնագետները մինչև 1990 թ. յուրաքանչյուր 5 տարին մեկ անցնում էին մասնագիտական տեսնիկական վերապատրաստման ուսուցում: Վերջին տարիներին այդ ավանդույթը դադարել է գործել: Ոլորտի աշխատակիցների և մասնագետների վերապատրաստման ու որակավորման բարձրացման նպատակով կազմակերպվող ուսուցումն անտառային սեկտորի գործունեության այն բաղադրիչն է, որն ապահովում է անհրաժեշտ գիտելիքներ և հմտություններ անտառային քաղաքականության և պրակտիկայի բարելավման, ինչպես նաև կայուն անտառակառավարման համար:

Անտառային ոլորտում ուսուցման գործի բարելավմանն ուղղված միջոցառումները պետք է ընդգրկեն հետևյալ բաղադրիչները.

- անտառային սեկտորում մարդկային ռեսուրսների վերապատրաստում;
- տարբեր որակավորման և կարգավիճակի անձնակազմի համար ուսուցման համապատասխան ծրագրերի մշակում;

- նկատի ունենալով, որ ուսուցման գործընթացներին մասնակցողների ճնշող մեծամասնությունը չունի բազային անտառագիտական կրթություն, անհրաժեշտ է կազմակերպել արդիական ու կարևոր հիմնահարցերին նվիրված հատուկ

ուսուցողական ամենամյա դասընթացներ:

Այդ նպատակով ԲԿՉՆՕ-ի շրջանակներում կազմակերպվել է «Ձիկատար»-ի անտառագիտական ուսուցման տարածաշրջանային կենտրոն:

Այսպիսով, ընդհանրացնելով երկրի անտառային պաշարների պահպանության արդյունավետության բարձրացումն ու կառավարման կատարելագործումը պայմանավորող մեխանիզմների ըննարկումը, կարելի է եզրակացնել, որ վերջին 3-4 տարիներին զգալի աշխատանք է կատարվել անտառային ոլորտի ինստիտուցիոնալ կառուցվածքի բարեփոխման, օրենսդրության կատարելագործման և ապօրինի ծառահատումների կրճատման ու կանխարգելման ուղղությամբ: Չնայած դրան անհրաժեշտ է հնարավորինս կարճ ժամկետում / առաջիկա 1-2 տարիներին/ մշակել և ընդունել անտառային օրենսդրությունից բխող առաջնահերթ ենթաօրենսդրական ակտերը, ինչպես նաև զարգացնել և արդյունավետ դարձնել անտառների հաշվառման և կադաստրի վարման համակարգը:

Չափազանց կարևոր է անտառշինական նախագծերի և անտառկառավարման պլանների մշակման աշխատանքների ավարտումը մինչև 2010 թ.:

Հայաստանի օպտիմալ անտառապատվածությունը հնարավորինս կարճ ժամկետում պպահովելու նպատակով անհրաժեշտ է իրականացնել ՀՀ անտառի ազգային Օրագրով նախատեսվող տարեկան 5 հազ. հա անտառվերականգնման տնկումներ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ապօրինի անտառահատումների հետ կապված խնդիրների լուծմանն աջակցող միջոցառումների գործողությունների Օրագիր. Երևան, 61 էջ, 2005:
2. Հայաստանի Հանրապետության անտառի ազգային Օրագիր. Երևան, 84 էջ, 2005:
3. Հայաստանի Հանրապետության անտառի ազգային քաղաքականություն և ուղղավարություն. Երևան, 83 էջ, 2005:
4. Վարդանյան Տ.Ժ. Հայաստանի անտառային օրենսդրությունը, «Գիտություն և տեխնիկա», 3, 2-5, 2006, 4, 6-10, 2006:
5. Варданян Ж.А. Сб. Междун.конф. "Ботанические сады как центры сохранения биоразнообразия и рационального использования растительных ресурсов", 74-76, М., 2005.
6. Варданян Ж.А., Саядян О.Я. Изв. АрмСХА. 3, 7-8, 2005.
7. Варданян Т.Ж. Мат-лы 1 Междунар. конф. молодых ботаников, СИБ. с.111, 2006.
8. Тарвердян А.П., Варданян Ж.А., Саядян О.Я. и др. Изв. Арм СХА. 3, 58-60, 2003.

Поступила 04.X.2006